

Οὐχὶ προσφυῶς εἶπεν ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος **νόημα** τῆς ἴστορίας (πβλ. καὶ **νόημα** τῆς φύσεως, **νόημα** τῆς φιλοσοφίας, τὸ καθ' ὅλου **νόημα** χ.τ. λ.) μεταφράζων τὸ γερμανικὸν Sinn. Διότι ἐν τῇ συνήθει παρ' ἡμῖν γλώσσῃ **νόημα** σημαίνει ἄλλο τι διάφορον ἔχεινον, ὅπερ δηλοῖ ή ἀντίστοιχος ἔνη λέξις. Ἐὰν δὲ ἥθελεν **δ** συγγραφεὺς νὰ προσνείμῃ εἰς τὴν λέξιν ἴδιαν τινὰ καὶ **νέαν σημασίαν**, ὕφειλε τούλαχιστον νὰ παράσχῃ ἔξιγησιν καὶ **διαδαφήσῃ** τὸ πρᾶγμα. Τούτου, μὴ γενομένου ἀποβαίνει ἀδιανόητος. Καὶ οἱ μὲν ἔχοντες ἐμπειρίαν τινὰ καὶ οἰκειότητα πρὸς τὴν φιλοσοφίαν γινώσκουσι περὶ τίνος πρόκειται, καθὰ καὶ ἔχουσιν ἀκριβῆ ἐπίγνωσιν τῶν διαπραττομένων συχνῶν μεταφραστικῶν κατορθωμάτων. Ἀλλ' οἱ μὴ εἰδικοὶ ἐπιστήμονες τί ἀρα θὰ ἔννοήσωσι διὰ τοῦ **νοήματος** τῆς ἴστορίας καὶ τῶν τοιούτων ἐκφράσεων; ¹ Καὶ τί θὰ ἔννοήσωσι πρὸς Θεοῦ διὰ τοῦ **ἀνοικτοῦ συστήματος**; Τὸ «ἀνοικτὸν καὶ τὸ κλειστὸν σύστημα» οὐδεμίαν προφανῶς ἔχει σημασίαν καὶ οὐδὲν νόημα εἰς ἄλλον τινὰ παρὰ μόνον εἰς τὸν γινώσκοντα ὅσα διδάσκει ὁ Rickert λέγων «offenes System καὶ geschlossenes System der Werte». (πβλ. Die Probleme d. geschichtsphilosophie σ. 86.119).

‘Ωσαύτως τί θὰ ἔννοήσωσιν οἱ ἀναγινώσκοντες τὸ συχνάκις ἐπαναλαμβανόμενον **δέον**; (Οἶον τὸ δέον τοῦ ἑνός, τὸ δέον τῆς ἴστορικῆς μορφῆς, τὸ δέον τοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος χ.τ.λ.).

ἔννοιαν τῆς οὐσίας, συνταράσσει δὲ καὶ συμφύρει τὴν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ὑποκειμενικὴν καὶ ἀντικειμενικὴν αὐτῆς ἐκδοχὴν... Τὸ αὐτὸν ἰσχύει καὶ περὶ τῶν μορφῶν, αἵτινες παρίστανται τὸ μὲν κατ' ἀντικειμενικὴν τὸ δὲ καθ' ὑποκειμενικὴν ἔννοιαν... Ἐφεξῆς λέγεται ὅτι συνειδός εἶναι ἔννοιά τις καὶ ἐν τῷ ἀμα οὐσία. Ἀλλ' οὐδαμῶς δηλοῦται πῶς εἶναι δυνατὴ ἡ εἰς ταῦτα σύμπτωσις αὐτῶν καὶ πῶς ποτε αὗτη πρέπει νὰ νοῆται.

(¹) Δὲν φανταζόμεθα ὅτι ἀπεφάσισεν ὁ κ. Θεοδωρακόπουλος νὰ γράψῃ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον γάριν τῶν εἰδικῶν πιστεύων ὅτι κενὰ εἰσηγεῖται εἰς τὴν ‘Ελλάδα δαιμόνια.

Μάτην δὲ τις ξητεῖ νὰ συλλάβῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ **δέοντος** καὶ νὰ εῖδῃ που ἀκριβῆ ἐπωσοῦ σημασίαν. Διότι ἀλλαχοῦ μὲν ὁ συγγραφεὺς ἐκδέχεται αὐτὸς ὡς ἀνυπόθετον ἀρχὴν λέγων ἐν ταῖς Ἀρχαῖς τῆς φιλοσοφίας τῆς ἴστορίας (σ. 44). «Τὸ ἐν **δέον** νὰ θεωρῆται μόνον ὡς **δέον**, τουτέστιν ὡς ἀνυπόθετος ἀρχὴ μὴ ἔχοντα οὐσίαν τινὰ προσιτὴν εἰς τὸ φιλοσοφικὸν συνειδός». ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν ἐκλαμβάνει τὸ δέον ὡς συνώνυμον πρὸς τὸν σκοπὸν παρατηρῶν ἐν τῷ ἑαυτοῦ φυλλαδίῳ (σ. 64) τὰ ἔξις «**ὑπὸ** (sic) ἐλευθερίαν ἔννοω **τὸν ψιστὸν σκοπόν**, τὸ **ψιστὸν δέον**, πρὸς τὸ ὅποιον τείνει καὶ ὑπὸ τοῦ ὅποίου διακαθορίζεται τὸ ἴστορικὸν γίγνεσθαι». Ἀλλ᾽ ὁ κ. ὑποψήφιος ἐπικοίνει τοὺς κριτάς, διότι θεωροῦσιν ὡς ἀγνώστους «ὅρους κοινοὺς εἰς τὴν σημερινὴν φιλοσοφικὴν ζωὴν» καὶ «ἀγνοοῦν δτὶ ὁ Πλάτων ἥδη ὅμιλεῖ περὶ «δέοντος», δὲ ἡ Ἀριστοτέλης ὅμιλεῖ καὶ περὶ «ἀξίας» καὶ περὶ «δέοντος», ὡς περὶ συνωνύμων καὶ ἐννοεῖ δι’ αὐτῶν τὸ «δέον γενέσθαι, τὸ «ὅρθὸν κατ’ ἀρετὴν». Ἀφοῦ δὲ πρὸς δικαιολογίαν τοῦ ὅρου ἐπικαλεῖται τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλη, ἐπάναγκες νὰ ἴδωμεν τί ἔκεινοι οἱ μεγάλοι φιλόσοφοι εἶπον. Τοῦ μὲν Πλάτωνος οἰκεῖον χωρίον δὲν μνημονεύει ἀρκούμενος νὰ εἴπῃ μόνον δτὶ ὅμιλεῖ περὶ «δέοντος». Ἀλλ᾽ ἡμεῖς ἐφροντίσαμεν νὰ εῦρωμεν τὰ τοιαῦτα χωρία. Λοιπὸν ἐν Κρατύλῳ 418D λέγεται. «Τὸ δέον οὕτω λεγόμενον τοῦντά τον σημαίνει πᾶσι τοῖς περὶ τάγαθὸν ὀνόμασιν». Καὶ ἐν Νόμοις 1, 649 C «Τὸ ἐναντίον ἐν τοῖς ἐναντίοις θεραπεύεσθαι δέον ἀν εἴη». Αὐτ. 7,793 E «τριετεῖ... καὶ ἔξετεῖ ἥθει ψυχῆς παιδιῶν δέον ἀν εἴη». Εἶναι εὔδηλον δτὶ ἐν τούτοις πᾶσι τὸ **δέον** ἔχει τὴν συνήθη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ σημασίαν καὶ δηλοῖ οὖδεν ἄλλο ἢ τὸ πρέπον, τὸ ἀναγκαῖον. Ἐλθωμεν δὲ νῦν καὶ εἰς τὸν Ἀριστοτέλη, οὗ δύο ὅρσεις θεωρῶν σπουδαίας ἐπικαλεῖται καὶ ἀναγράφει ἐκτενῶς. Τὸ πρῶτον χωρίον εἶναι, λέγει, ἐν τοῖς Μετὰ τὰ φυσικὰ 1122 β 29 καὶ ἔχει ὡδε «παρὰ τὴν **ἀξίαν** γὰρ καὶ τὸ **δέον**, κατ’ ἀρετὴν δὲ τὸ ὅρθως». Ὁ κ. ὑποψήφιος νομίζων δτὶ οἱ δροὶ ἀξία καὶ δέον ἔχουσιν ἦν αὐτὸς προσνέμει εἰς τὰς λέξεις σημασίαν, δτὶ δηλαδὴ σημαίνουσιν ἀρχὰς ἀξιολογικὰς καὶ σκοποὺς τελικούς, ἔξαίρει τὴν «ἀξίαν» καὶ τὸ «δέον» δηλῶν δι’ ἔμ-

φαντικῶν γραμμάτων. Ἄλλος ἂς ἵδωμεν δὲν τὸ χωρίον, ὅπερ—εἰρήσθω ἐν παρόδῳ—δὲν εὑρίσκεται, ως κακῶς λέγεται, ἐν τοῖς Μετὰ τὰ φυσικὰ ἄλλος ἐν τοῖς Ἡθικοῖς Νικομαχείοις ἔχον ὅδε : «Πένης μὲν οὐκ ἀν εἴη μεγαλοπρεπής· οὐ γὰρ ἔστιν ἀφ’ ὃν πολλὰ δαπανήσει προεπόντως· δούλος ἐπιχειρῶν ἡλίθιος· παρὰ τὴν ἀξίαν γάρ καὶ τὸ δέον, κατ’ ἀρετὴν δὲ τὸ δρθῆς». Ἐνταῦθα δούλος Σταγιρίτης ποιούμενος λόγον περὶ τῶν ἀρετῶν καὶ δὴ καὶ περὶ τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ τῆς ἐλευθεριότητος παρατηρεῖ ὅτι δούλος δὲν δύναται νὰ εἶναι μεγαλοπρεπής· διότι δὲν ἔχει τὰ μέσα ὥστε νὰ δαπανήσῃ πολλὰ κατὰ τὸ πρέπον· ἐὰν δούλος ἐπιχειρῇ τοῦτο, εἰναι δούλος διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πράττει παρὰ τὴν **κοινωνικήν του θέσιν καὶ παρὰ τὸ πρέπον**, ἐνῷ δούλος γίνεται κατ’ δοθὸν τρόπον εἶναι σύμφωνον πρὸς τὴν ἀρετὴν. Τὸ δὲ δεύτερον χωρίον εὑρίσκεται ἐν τοῖς αὐτοῖς Ἡθικοῖς (3.15.1119 β 14 ἕξ) «“Ωσπερ γὰρ τὸν παῖδα δεῖ κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ παιδαγωγοῦ ζῆν, οὗτος καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν κατὰ τὸν λόγον· διὸ δεῖ τοῦ σώφρονος τὸ ἐπιθυμητικὸν συμφωνεῖν τῷ λόγῳ· σκοπὸς γὰρ ἀμφοῖν τὸ καλὸν καὶ ἐπιθυμεῖ δούλοις ὥν δεῖ καὶ ὡς δεῖ καὶ ὅτε οὗτος δὲ τάττει καὶ δούλος λόγος». Λέγει δηλ. δούλος φιλόσοφος ὅτι δούλος δούλος πρέπει νὰ ζῇ κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ παιδαγωγοῦ, οὗτος καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς μέρος πρέπει νὰ διάγῃ κατὰ τὸν δρθὸν λόγον. Λοιπὸν πρέπει αὖ ἐπιθυμίαι τοῦ σώφρονος νὰ εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὸν δρθὸν λόγον· διότι σκοπὸς ἀμφοτέρων εἶναι τὸ καλὸν καὶ πρέπον καὶ κατ’ ἀκολουθίαν δούλοις ἐπιθυμεῖ δούλος πρέπει καὶ καθὼς πρέπει καὶ δοταν πρέπει· τοιουτοτρόπως δὲ ἐπιβάλλει καὶ δούλος λόγος. Καὶ ἐν τοῖς χωρίοις ἀρα τούτοις, ως εἶναι δοφθαλμοφανές, τὸ δέον σημαίνει ἀπλῶς καὶ μόνον τὸ πρέπον καὶ οὐδαμῶς ταυτίζεται πρὸς τὴν ἀξίαν καὶ τὸν σκοπόν. Οὐδέποτε δὲ οὐδεὶς τῶν Ἡλλήνων οὔτε τῶν ἀρχαίων οὔτε τῶν γεωτέρων (πλὴν τοῦ κ. Θεοδωρακοπούλου) εἶπε τὸ δέον ως δνομα καὶ δὴ καὶ συμπληρούμενον διὰ γενικῆς (οἷον τὸ δέον τῆς ἴστορίας). “Ωστε δούλος ὑποψήφιος ἀστόχως μεταχειρίζεται καὶ ἐπαναλαμβάνει κατακόρως τὸ «δέον» ὑποβάλλων αὐτῷ τὰς σημασίας τοῦ γερμανικοῦ Sollen, ὅπερ μεταφράζει κακῶς.

Είναι πολλοί οἱ ἐν ταῖς κοινωνίαις πραγματείαις ἀπαντῶντες ξενισμοί. Οὗτοι λέγεται **καλλιέργεια** ἢ Kultur· διδάσκεται διτι «τὸ συνειδὸς **διαπερᾶ** διὰ τῶν μορφῶν καὶ τῶν κατηγοριῶν» κατ' ἄστοχον μετάφρασι τοῦ durchziehen· ἐπαναλαμβάνεται συχνὴ ἢ πρόθεσις **ὑπὸ** (οἷον ὑπὸ ποίησιν ἐννοοῦμεν) πρὸς δήλωσιν ἐννοίας, ἢν οἱ Γερμανοὶ ἐκφέρουσι διὰ τοῦ unter· λέγεται **ἀναπαύεσθαι** ἐν τινὶ λ., ἢτις ἐκφρασις εἶναι δύνεια σχηματισθεῖσα κατὰ τὸ ruhen sich, se reposer sur, to repose κ.τ.λ. Ἀλλ' ὁ κ. Θεοδωρακόποιος θέλει νὰ δικαιολογήσῃ τὴν λέξιν ἐπικαλούμενος χωρίον **αἱ τοῦ Πλωτίνου**, ἐνθα δ φιλόσοφος μεταχειρίζεται τὸ ἀναπαύεσθαι. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο, ὅπερ εὑρίσκεται ἐν Ἐνν, 6,7,23 καὶ οὐχὶ—ῶς ἐσφαλμένως γίνεται καὶ πάλιν ἢ παροπομπὴ—εἰς 6,5,23, ἔχει ὅδε «Ἐκεῖνο δῆ, ὁ ψυχὴ διώκει, καὶ ὁ φῶς νῷ παρέχει καὶ ἐμπεσὸν αὐτοῦ ἵχνος κινεῖ, οὗτοι δεῖ θαυμάζειν, εἰ τοιαύτην δύναμιν ἔχει ἔλκον πρὸς αὐτὸν καὶ ἀνακαλούμενον ἐκπάσις πλάνης, ἵνα πρὸς αὐτὸν ἀναπαύσαιτο». Τούτου ἡ ἔρμηνεία εἶναι ἢ ἔξῆς: Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ θαυμάζωμεν διτι ἐκεῖνο ὅπερ ἢ ψυχὴ ἐπιδιώκει (δηλ. τὸ Πρῶτον, ὁ Θεός)... ἔχει τοιαύτην δύναμιν ὥστε νὰ ἔλκῃ πρὸς ἑαυτὸν καὶ ἐπαναφέρῃ πρὸς ἑαυτὸν ἐκ πάσης πλάνης, ἵνα εὗρῃ ἢ ψυχὴ πλησίον αὐτοῦ ἀνάπαυσιν. Ἐνταῦθα δ Πλωτίνος διμιλεῖ περὶ τῆς ψυχῆς, ἢτις περιφερομένη καὶ πλανωμένη εὑρίσκει τέλος ἀνάπαυσιν πλησίον τοῦ Θεοῦ. Τὸ δῆμα δηλ. ἀναπαύομαι ἐπικαίρως καὶ προσφυῶς τίθεται, ἵνα δηλώσῃ τὴν κατάστασιν τῆς ψυχῆς μετὰ κίνησιν καὶ πλάνην· ἔχει τὴν συνήθη αἵτοῦ ἐννοιαν, δὲν σημαίνει τὸ παράπαν «αὐτοτέλειαν καὶ αὐτάρκειαν», καθὰ φαντάζεται παραδόξως ὁ κ. ὑποψήφιος. Κακῶς ἄρα οὗτος τὸ ruhen in sich, bestehen für sich μεταφράζει διὰ τοῦ ἀναπαύεσθαι ἐν ἑαυτῷ

1. Οὗτως ἐν σελ. 24 ἀναγινώσκεται «Ἡ γενικὴ ἰδέα τῆς ἴστορίας, αὐτὴ καθ' αὐτὴ (sic) θεωρουμένη ἀναπαύεται ἐπέκεινα τῶν μορφῶν τῆς ζωῆς». Σελ. 25 «Τὸ νόημα τοῦ ἴστορικοῦ γίγνεσθαι ἀναπαύεται ἐν ἑαυτῷ» κ. ἄ.

καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν ἔχει δίκαιον ἐγκαυχώμενος καὶ γράφων (ἐν σ. 82) «"Ωστε δέν πρόκειται περὶ ἔσενισμοῦ ἀλλὰ περὶ ἔλληνισμοῦ, ὁ δποῖος διέφυγε τὴν προσοχὴν τῶν γλωσσαμυνούμενων"!! Βεβαίως ὁ τοιοῦτος ἔλληνισμὸς εἶναι παρεμφερῆς πρὸς τὸν ἔλληνισμὸν τῶν ἀλλων περικαλλῶν ἐκφράσεων, οἷαι τὸ δέον τῆς κοίσεως, **ὑπὸ ποίησιν** ἐννοοῦμεν, **ἀναικτὸν** σύστημα, **ἔνική θεωρία** κ.τ.λ.

Συνεχίζων καὶ περαιών ἀμα τὴν γλωσσικὴν ἄμυναν καὶ ἐπίθεσιν αὐτοῦ ὁ κ. ὑποψήφιος παρατηρεῖ «"Ἐπίσης διέφυγε τὴν προσοχὴν τῶν «τηρητῶν» τῆς γλωσσικῆς παραδόσεως, ὅτι ἡ ἔννοια τῆς «θλάσεως τοῦ συνειδότος» δὲν εἶναι ἔνη ἀλλὰ καθαρῶς ἔλληνικὴ καὶ ἀπαντᾶ εἰς τὸν Πλωτῖνον σχεδὸν μὲ τὰς αὐτὰς λέξεις μὲ τὰς δποίας τὴν εὑρίσκομεν καὶ εἰς τοὺς Γερμανοὺς φιλοσόφους. Ὁ Hegel παρέλαβε τὴν ἐννοιαν τῆς «θλάσεως τοῦ συνειδότος» (Bruch des Bewusstseins ἢ Reflexion) κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὸν Πλωτῖνον, ὅστις ὅμιλει περὶ συνειδήσεως ἢ περὶ ψυχῆς ὡς περὶ κατόπτρου ἔνθα θλάται τὸ φῶς». Ἄλλο ἀφοῦ τὰ κατὰ τὴν θλάσιν διδάσκει πρῶτος ὁ Πλωτῖνος, ἐξ οὗ παραλαμβάνει, ὡς λέγει ὁ συγγραφεὺς, καὶ ὁ "Ἐγελος, φέρε οὐδωμεν ποῦ ἐκεῖνος λέγει τοιαῦτα. Παραπεμπόμεθα λοιπὸν εἰς Ἐννεάδος 1,4,10 ὅπου λέγεται «**Συγκλασθέντος** δὴ τούτου ἄνευ εἰδώλου ἡ διάνοια καὶ ὁ νοῦς νοεῖ καὶ ἄνευ φαντασίας ἡ νόησις γίνεται». Τὸ χωρίον τοῦτο, ὅπερ ὅητέον ὅτι ἀντιγράφει ἐσφαλμένως ὁ κ. ὑποψήφιος, ἐρμηνεύει αὐτὸς ὡς ἔξῆς. «"Οταν ἡ ψυχὴ πάθῃ τὴν θλάσιν (γράψε Θλάσιν) αὐτῆς (γρ. αὐτῆς), τότε ἡ διάνοια νοεῖ ἄνευ εἰδώλου καὶ ἡ νόησις γίνεται ἄνευ φαντασίας". Προσέχων ὀλίγον ὁ ἀναγνώστης θὰ διέδῃ εὔκόλως ὅτι τὴν περὶ θλάσεως θεωρίαν ὁ κ. συγγραφεὺς στηρίζει ἐπὶ τῆς λέξεως **συγκλασθέντος**. Ἄλλο ἵνα τὸ πρᾶγμα νοηθῇ καλῶς καὶ τελείως, πρέπει νὰ ἀκούσωμεν εὐρύτερον τὸν Πλωτῖνον ὅμιλοῦντα. Οὗτος δὴ λέγει ἐνταῦθα: «"Ως οὖν ἐν τοῖς τοιούτοις παρόντος μὲν τοῦ κατόπτρου ἐγένετο τὸ εἴδωλον, μὴ παρόντος δὲ ἢ μὴ οὗτος ἔχοντος ἐνέργεια πάρεστιν οὖς τὸ εἴδωλον ἦν ἄν, οὗτος καὶ περὶ ψυχὴν ἡσυχίαν μὲν ἄγοντος τοῦ ἐν ἡμῖν τοιούτου, φέμφαί-

νεται τὰ τῆς διανοίας καὶ τοῦ νοῦ εἰκονίσματα, ἐνορᾶται ταῦτα καὶ οἶον αἰσθητῶς γινώσκεται μετὰ τῆς προτέρας γνώσεως, διὶ μόνος καὶ ἡ διάνοια ἐνεργεῖ. Συγκλασθέντος δὲ τούτου διὰ τὴν τοῦ σώματος ταραττομένην ἀρμονίαν ἄνευ εἰδώλου ἡ διάνοια καὶ διὸ νοῦς νοεῖ καὶ ἄνευ φαντασίας, ἡ νόησις τότε.» Τὸ νόημα τοῦ ἀποσπάσματος τούτου ἔχει κατ’ ἐλευθέραν ἡμῶν μετάφρασιν ὥδε πως: “Οταν τὸ κάτοπτρον ὑπάρχῃ καὶ προσέτι (κατὰ εἰρημένα) ἡ στιλπνὴ καὶ λαμπρὰ ἐπιφάνεια αὐτοῦ εἶναι ἀκίνητος, τότε γίνεται ἡ εἰκὼν (=τὸ εἴδωλον).” Οταν δὲ ὅμως τὸ κάτοπτρον λείπῃ ἡ ὑπάρχον δὲν τοποθετηθῇ ὀρθῶς, τότε οὐδεμία εἰκὼν γίνεται εἰ καὶ ἐνεργεῖ τὸ ἀντικείμενον ἐπὶ τὸ κάτοπτρον. Παραπλήσιόν τι συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν. Εάν δηλ. τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς ὑποστάσεως ἡμῶν, ἐν τῷ ὅποιώ κατοπτρίζονται αἱ εἰκόνες τοῦ νοῦ καὶ τοῦ πνεύματος, ἡρεμῇ καὶ ἀκινητῇ (=ἡσυχίαν ἄγοντος), τότε δὲ νοῦς καὶ τὸ πνεῦμα γινώσκουσι καὶ προσέτι λαμβάνει τις οὗτος εἰπεῖν αἰσθητῶς γνῶσιν τῆς τοιαύτης ἐνεργείας τοῦ πνεύματος [τουτέστι τότε τελεῖται ἡ αὐτοσυνειδησία]. Εάν δὲ ὅμως τοῦτο τὸ ἐν ἡμῖν κάτοπτρον **θραυσθῆ** (= συγκλασθέντος) ἔνεκα διαταράξεως τῆς ἀρμονίας τοῦ σώματος, δὲ νοῦς καὶ τὸ πνεῦμα νοοῦσι χωρὶς νὰ σχηματισθῇ εἰκὼν καὶ τότε ἡ νόησις τελεῖται ἄνευ φαντασίας. Εν ἀλλαις λέξεσιν δὲ Πλωτῖνος λέγει διὰ πρὸς ὑπαρξίν αὐτοσυνειδησίας ἀπαιτεῖται ἀκινησία καὶ καλή κατάστασις τοῦ ἐν ἡμῖν κατόπτρου. Εάν δὲ ὅμως τοῦτο μὴ ἔχῃ καλῶς καὶ ἔτι πλέον ἐάν θραυσθῇ, τότε λείπει ἡ αὐτοσυνειδησία. Καὶ ἵνα κατ’ ἀκριβολογίαν καὶ ἄνευ μεταφορικῶν ἐκφράσεων εἰπωμεν, τὴν αὐτοσυνειδησίαν κωλύει ἡ τοῦ ψυχικοῦ βίου ἀνωμαλία καὶ διατάραξις. “Ωστε ἐνταῦθα, καθὰ βλέπει πᾶς τις ἐναργῶς, πρόκειται περὶ **συγκλάσεως τοῦ κατόπτρου**¹ καὶ οὐχὶ περὶ **θλάσεως φωτός**, ὡς φαντάζεται δὲ κ. ὑποψήφιος.

( ) **Συγκλάσθαι** σημαίνει, ἐπαναλαμβάνω, οὐδὲν ἄλλο ἢ **θραύσθαι**. Δὲν θὰ ἐπλανᾶτο δὲ δὲ κ. ὑποψήφιος, ἐάν ἡδύννατο νὰ ἐννοῇ τὰ ἀρχαῖα κείμενα ἢ τούλαχιστον ἐάν ἀπεφάσιζε νὰ συμβουλευθῇ οἰανδήποτε.

Ἐπεμείναμεν πλέον ἵσως τοῦ δέοντος καὶ διετρίψαμεν ἴκανῶς περὶ τοὺς ὅρους, ἵνα συνίδῃ ὁ κ. Θεοδ. πόσον ἐσφάλη καὶ πόσον ἐπιπολαίως ἔξεφράσθη γράφων (ἔνθ. ἀνωτ.). «Ἐπέμεινα διὰ νὰ δεῖξω, ὅτι καὶ εἰς τὴν γνῶσιν ἀκόμη τῶν τύπων, ὃπου συγκεντρώνεται κυρίως ἡ προσοχὴ τῶν συνταξάντων τὴν ἀπορριπτικὴν ἔκθεσιν, ὑστεροῦν οἱ κ. κ. καθηγηταί» ! ¹ Ἀλλ᾽ οὗτος δὲν θέλει γὰρ «κατατρίβηται εἰς τὰ γλωσσίδια καὶ τοὺς γλωσσικοὺς τύπους» ἀλλὰ φροντίζει «νὰ γράφῃ φιλοσοφικὰς πραγματείας² καὶ νὰ φιλοσοφῇ περὶ ἐννοιῶν καὶ ὄντων φιλοσοφικῶν». Τόχη κακῆ οἱ ἀφροντιστοῦντες τῶν τύπων ἀμελοῦσι καὶ τῆς οὐσίας, οἵ δὲ μὴ προσέχοντες εἰς τὰς λέξεις ὀλίγον εἰσέρχονται εἰς τὰς ἐννοίας. Τὴν μεγάλην δὲ ταύτην ἀλήθειαν θὰ νοήσῃ ἵσως νῦν ὁ κ. ὑποψήφιος ἐξ τῆς ἴδιας πικρᾶς πείρας. Διότι θέλει πεισθῆ ὅτι η περὶ τοὺς τύπους ἀμέλεια καὶ η περὶ τὴν γλῶσσαν

μετάφρασιν. Τότε θὰ ἐμάνθανε τὴν ἀληθινὴν σημασίαν. Διότι θὰ ἔβλεπε π.χ. πορὰ τῷ Otto Kiffer «Plotin Enneaden in Auswahl übersetzt», 2, 264 τὴν ἔρμηνείαν : «Ist aber dies Vermögen in uns durch die Zerstörung der Harmonie des Körpers zerbrochen. so...», ηθὰ ἀνεγίνωσκε παρὰ τῷ Émile Bréhier «Plotin Ennéades», 1,81 ἀρχ. «Mais si ce miroir est en pièces à cause d' un trouble survenu dans l' harmonie du corps,...»

1. Πρβλ. καὶ ἀνωτέρω (σ. 78) : «Ἀλλὰ καθὼς εἴδατε καὶ εἰς τοὺς τύπους ἀκόμη ἡ γνῶσις σας ἀπεδείχθη ἐλλειπής» ! Δὲν ἀνελογίσθη δ' ὅμως ὁ ταῦτα λέγων ὅτι εἶναι πως δύσκολον νὰ ἀνεύρῃ τις παρὰ τοῖς ἄλλοις σφάλματα, ὅταν στερῆται αὐτὸς ἐπὶ τοσοῦτον τῆς στοιχειώδους γλωσσικῆς συγκροτήσεως, ὥστε νὰ διαπράττῃ ἀμαρτήματα μηδὲ εἰς μικροὺς μαθητὰς συγχωρούμενα. Διότι καὶ οὗτοι δὲν ποιοῦσιν ὀνομαστικὰς ἀπολύτους οὐδὲ γράφουσι κατ' ἐπανάληψιν ταῦτας, ταῦτη, αὐτὸς καθ' αὐτός, αὐτὴ καθ' αὐτή, αὐτῆς καθ' αὐτῆς κ.τ.λ.

2. «Υποδηλῶν» ὅτι τὸ μέτρον τῆς ἀξίας τοῦ ἐπιστήμονος ἔγκειται ἐν τῷ πλήθει τῶν πραγματειῶν, προοβαίνει εἰς ὑπαινιγμοὺς κατά τινων ὡς δῆθεν μὴ πολυγράφων. Εἰ καὶ η αἰτίασις εἶναι ἀνυπόστατος, ὅμως παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ἔκπονεῖν ὀλίγα καὶ ἀπηκριβωμένα εἶναι πολλῷ προτιμότερον τοῦ γράφειν πολλὰ καὶ ἡμαρτημένα. «Εὰν δὲ τοῦτο ἐφρόνει καὶ ἐφήρμοζεν ὁ ὑποψήφιος, τὸ ἔργον τῶν κριτῶν θὰ ἦτο ἡτον ἀνιαρὸν καὶ ἐπίπονον.

ἀδιαφορία δὲν εἶναι ή δόρθοτέρα μέθοδος πρὸς εὔρεσιν τῆς ἀληθείας.

* *

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟΥ ΗΛΙΚΙΩΝ
ΤΟΜΕΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΗΣ: ΕΠ. ΚΡΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΕΤΡΙΟΥ

Τὴν εἰδημένην μέθοδον μετῆλθε καὶ ἐν τῇ γεωμανιστὶ συντεταγμένῃ πραγματείᾳ τῇ ἐπιγραφομένῃ «Ἡ διαλεκτικὴ τοῦ ὄντος παρὰ Πλάτωνι». Εἰς παρασκευὴν τῆς πραγματείας ταύτης διατίνεται ὅτι ἔλαβε μὲν πρὸς ὄφθαλμῶν τὰς σπουδαιοτάτας ἐκ τῶν νεωτερῶν ἐργασιῶν μετῆλθε δὲ ἐκείνην τὴν μέθοδον, ἵτις «ἐνδιαφρεσται διὰ νοήματα» καὶ σκοπεῖ «νὰ θραύσῃ τὸ γράμμα τοῦ κειμένου, τὸ ὅποιον κτείνει καὶ νὰ ἀναπτύξῃ τὸ πνεῦμα, τὸ ὅποιον ζωποιεῖ». ἐφρόντισεν, ὡς λέγει, «νὰ διασπάσῃ τὸ πλατωνικὸν γράμμα μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ νόημα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας». Ὁ φιλόσοφος ἴστοριογράφος πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ δυσχεροῦ αὐτοῦ ἐργού ἐπάναγκες νὰ μετέλθῃ τὴν πρόσφροδον καὶ δοθὴν μέθοδον. Πρὸς βαθεῖαν δηλαδὴ κατανόησιν καὶ ἀκριβῆ διατύπωσιν τῶν παντοίων φιλοσοφημάτων οὐχ ἥκιστα δὲ τῶν παλαιοτέρων διείλει πρώτιστα καὶ μάλιστα νὰ προστήσῃ ἑαυτῷ ὅδηγὸν τὰς πηγὰς ἀνατρέχων εἰς αὐτὰς ἐπιμελῶς καὶ φροντίζων συντόνως μηδέποτε νὰ θολοῖ διὰ τῶν δψιαιτέρων καὶ συγχρόνων ὁρισμάτων. Εὖνόητον δὲ ὅτι ὅσῳ φιλοσοφικώτερον παρεσκευασμένος εἶναι ὁ ἐρευνητής, τοσούτῳ εὐκολώτερον κατανοεῖ καὶ βαθύτερον εἰσχωρεῖ εἰς τὰ ἀρχαιότερα φιλοσοφήματα· ἀρκεῖ μόνον νὰ τηρῇ πάντοτε τὸν ἀπροκατάληπτον καὶ ὡς εἰπεῖν ἀντικειμενικὸν τρόπον τῆς ζητήσεως. Ὁφείλει δὲ ἀεί νὰ ἐνθυμῇται ὅτι εἰς τὰ διανοήματα τῶν ἄλλων θὰ εἰσέλθῃ κατ' ἀνάγκην διὰ τῆς γλώσσης, ἵς προορισμὸς καὶ σκοπὸς ὑπάρχει ἡ τῶν ἐννοιῶν ἐκδήλωσις. Ὁ ἀγνοῶν τὴν γλῶσσαν ἢ ἀφροντιστῶν αὐτῆς θὰ διατρέχῃ τὸν κίνδυνον τῆς παρανοήσεως καὶ οὐδέποτε θὰ κατορθώσῃ νὰ λάβῃ ἀκριβῆ τῶν οἰκείων νοημάτων γνῶσιν. Ὁ ἄδιαφόρως ἔχων πρὸς τὴν γλῶσσαν δὲν εὑρίσκει «τὰ καθαρὰ νοήματα» ἀλλ' ἀντ' αὐτῶν ὑποβάλλει μὴ καθαρὰ σκέμματα καὶ ἀλλότρια φαντάσματα. Ἀν ἤρκει «τὸ ἕδιον φιλοσοφι-

κὸν πνεῦμα» καὶ «τὸ ἀκμαῖον φιλοσοφικὸν φρόνημα», ἔπειτεν οἱ τοῦτο κατ’ ἔξοχὴν κεκτημένοι νεώτεροι ἐρευνηταὶ νὰ ἀποκαλύπτωσι τὰ νοήματα «τῶν πλατωνικῶν κειμένων» καθ’ ὅμοιον ἥ παραπλήσιον τρόπον· διότι βεβαίως ἡ ἀληθεία εἶναι πάντοτε καὶ πανταχοῦ μία καὶ ἡ αὐτή. Νῦν δὲ παραδόξως βλέπομεν ὅτι ἔκαστος σχεδὸν τῶν περὶ τὸν Πλάτωνα ἀσχοληθέντων παρέχει ἴδιαν τινὰ τῶν θεωριῶν αὐτοῦ εἰκόνα.¹ Τοῦτο δὴ μαρτυρεῖ ὅτι οἱ ἄλλως σοφοὶ ἄνδρες δὲν ἀνιγνείουσι τὰ ἀληθινὰ τοῦ μεγάλου φιλοσόφου διδάγματα ἀλλ’ ἀντ’ αὐτῶν παρέχουσιν ἀλλότρια μὲν τῶν ἔκεινον συγγενῆ δὲ πρὸς τὰ ἔαυτῶν διανοήματα. Οὕτως — ὥνα περιορισθῶ μόνον ἐν τισι τῶν νεωτέρων καὶ κορυφαίων — ἄλλοι μὲν (Auffart, Jackson κ.ἄ.) παρὰ τὰ σαφῆ γωρία τοῦ Πλάτωνος καὶ τὴν ὁητὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους ἐνόμισαν ὅτι αἱ ἴδεαι εἶναι ἀπλὰ νοήματα τοῦ ὑποκειμένου, τρόποι τῆς διανοήσεως. Ἐλλοι δὲ πάλιν (Lotze, Cohen, Lutoslawski κἄ) ἄλλο τι παραπλήσιον ὑπέλαβον, ὅτι τὸ εἶναι τὰς ἴδεας καθ’ ἔαυτὰς δηλοῖ τὸ ἀΐδιον κῦρος καὶ τὴν σπουδαιότητα αὐτῶν. Τῷ *Cohen* κυρίως ἀκολουθῶν ὁ *Natorp* ἐπειράθη νὰ δεῖξῃ ὅτι αἱ ἴδεαι τοῦ Πλάτωνος δὲν εἶναι κατ’ ἀληθείαν αὐτοτελεῖς οὐσίαι ἀλλὰ μέθοδοι ἥ νόμοι τῆς τοῦ ἀνθρώπου διανοήσεως. Ἐλλοι δὲ ἐκδέχονται τὰς ἴδεας ως δυνάμεις τῆς φύσεως ἥ τύπους τῶν ὄντων. Ο *Deussen* π. χ. τὴν αὐτοτελῆ τῶν ἴδεῶν ὑπαρξιν ἀρνούμενος καὶ τὴν τοιαύτην θεωρίαν ἀποκαλῶν μωρὰν δοξασίαν (!) ἐκλαμβάνει τὰς ἴδεας ως τὰς ποιητικὰς καὶ μιρφωτικὰς δυνάμεις τῆς ἐνοργάνου καὶ ἀνοργάνου φύσεως, ὁ δὲ *Carus* ως τοὺς ἀΐδίους τύπους τῶν ὄντων κ.τ.δ. Καὶ ὁ ἡμέτερος δὲ ὑποψήφιος σκοπεῖ

1. Τύχη κακῆ δὲν δύναται τις νὰ εἶπῃ ὅτι τὰ νεώτερα ἔργα εἶναι τὰ τελειότερα. Ἐκ τοῦ ἐναντίου οἱ νεώτεροι, ως μὴ ὄφελε, διακρίνονται κατὰ κανόνα ἐπὶ παρεκδοχαῖς καὶ ἐρμηνείαις τῶν ἀρχαίων φιλοσοφημάτων κατὰ τρόπον ὑποκειμενικὸν καὶ πως αὐθαιρετον. Προσέχοντες, ως ὁ χ. Θεοδωρακόπουλος, ὅλιγον εἰς τὸ «νεκρὸν γράμμα» στρέφονται πρὸς τὸ «πνεῦμα». Ἐλλὰ διὰ τοῦτο ἀτυχῶς παρασύρονται ὑπὸ ἐναντίων πνευμάτων καὶ φέρονται μαρτὰν τοῦ ποθητοῦ λιπιένος καὶ τοῦ ἀληθοῦς σκοποῦ.

τὸν Πλάτωνα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ὑποκειμενικῆς ἰδεολογίας, εἰς ᾧ προσκλίνει ἀναπτύσσοντα κατ’ αὐτὴν ἐν ἴδιᾳ πραγματείᾳ «Θεωρία τοῦ λόγου ἢ γνωσεολογία» ἐπιγραφομένη.

1) Νοεῖ τὰς ἰδέας ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸ συνειδὸς παρορῶν τὸν ἀντικειμενικὸν χαρακτῆρα, δν αὗται κατὰ τὸν φιλόσοφον ἔχουσι. Διὰ τοῦτο ἐν τῇ Ἐκθέσει ἡμῶν ἡλέγχθη, ἀπαντῶν δὲ ἐν τῷ φυλλαδίῳ (σ. 40) λέγει ὅτι ὑπὸ αὐτοῦ «οὐδέποτε ἡ ψυχὴ ἔννοεῖται ὡς ἡ κατ’ ἴδιαν ψυχή, ὡς τὸ τυχὸν ἄτομον, ἀλλ’ ὡς ἡ ἰδέα τῆς ψυχῆς, ἡ ψυχὴ ὡς ἀρχὴ πρὸς τὴν ὅποιαν κατ’ ἀγάκηγαναφέρονται αἱ ἰδέαν καὶ ἐφ’ ὅσον νοοῦνται. "Οταν διλῶ—λέγει—περὶ ἀναφυρᾶς τῶν ἰδεῶν πρὸς τὴν ψυχὴν οὐδέποτε ἔννοο τὴν **τυχοῦσαν ψυχὴν** ἀλλὰ τὴν **ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ συνειδότος τῆς ψυχῆς**" διλῶ περὶ τῆς **μιᾶς ἰδέας** τῆς ψυχῆς, ὅπως λέγει ὁ Ἰδιος ὁ Πλάτων «μία τις ἰδέα ψυχῆς». Ὅπολαμβάνει δηλαδὴ ὅτι ὁ Πλάτων παραδέχεται τὴν ψυχὴν οὐχὶ ὡς προσωπικὴν (ἄτομικὴν) ψυχὴν ἀλλ’ ὡς καθολικὸν τι συνειδὸς (ὡς Bewusstsein überhaupt, καθὰ λέγει ἐν σελ. 12) καὶ ἐπικαλεῖται τὸ χωρίον τὸ παρὰ Θεαιτήτῳ 184 D. "Ιδωμεν λοιπὸν τὸ μέρος τοῦτο, εἰς ὃ παραπεμπόμεθα, κατὰ πόσον συμφωνεῖ πρὸς τὸν ἴσχυροισμὸν τοῦ συγγραφέως. Ἐνταῦθα ὁ Πλάτων λέγει «Δεινόν που, παῖ, εἰ πολλαὶ τινες ἐν ἡμῖν, ὅσπερ ἐν δουρείοις ἵπποις, αἰσθήσεις ἐγκάθηνται ἀλλὰ μὴ εἰς **μίαν τινὰ ἰδέαν**, εἴτε **ψυχὴν** εἴτε ὅτι δεῖ καλεῖν, πάντα ταῦτα ξυντείνει, ἥ διὰ τούτων οἶον δργάνων αἰσθανόμεθα δσα αἰσθητά». Οὐδαμῶς λέγει ἐνταῦθα ὁ φιλόσοφος περὶ **μιᾶς ἰδέας τῆς ψυχῆς**, ὡς διατείνεται παραδόξως ὁ κ. ὑποψήφιος παραποιῶν καὶ ἀμα παρανοῶν τὸ χωρίον ἀλλ’ ἄλλο τι λέγει, τὸ ἔξῆς: Πᾶσαι αἱ αἰσθήσεις ἀνάγονται εἰς μίαν ἐνωτικὴν ἀρχὴν (**=ἰδέαν**), εἰς ἐν κέντρον ¹ ὅπερ λέγεται ψυχὴ ἥ ὅπως ἄλλως θέλει τις νὰ δονομάσῃ αὐτό. Γίνεται δηλαδὴ ἐνταῦθα διαστολὴ καὶ διάκρισις τῶν σωματικῶν δργάνων, δι’ ὧν διεγείρονται τὰ ποικίλα αἰσθήματα, ἀπὸ τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δυνάμεως τῆς δεχομένης αὐτά. ².

1. Πβλ. *H. Räder*. Platons philos. Entwicklung. σ. 286.

2. Ἐπιθ. καὶ Μωραῖτον Πλάτ. 3,130.

“Ωστε δὲν πρόκειται περὶ τῆς **Ιδέας τῆς ψυχῆς** ἄλλὰ περὶ τῆς ψυχῆς ὡς κέντρου (**Ιδέας**) τῶν παντοειδῶν αἰσθημάτων. Ποῦ βλέπει τις ἐν τοῖς εἰρημένοις τὸ καθολικὸν συνειδὸς ἢ ἀλήψιν «πρὸς τὴν δοκίαν κατ’ ἀνάγκην ἀναφέρονται αἱ ίδεαι, ἐφ’ ὅσον νοοῦνται;» Ο δυνάμενος νὰ βλέπῃ τὸν Πλάτωνα διὰ τῶν ίδίων αὐταῦ ὥφθαλμῶν καὶ οὐχὶ διὰ ξένων διόπτρων παρατηρεῖ ἐναργέστατα ὅτι ὁ φιλόσοφος ἔξετάζει ἐνταῦθα τὴν σχέσιν τῆς **ψυχῆς πρὸς τὰ αἰσθήματα** καὶ οὐχὶ πρὸς τὰς ίδεας, ὅμολογει ἄλλαχοῦ ὁ φιλόσοφος καὶ ἐντόνως ἔξαιρει. Ἄλλος οὐδαμοῦ λέγει ὅτι αἱ ίδεαι ἢ ὁ κόσμος ἡρτηνται ἢ διαμορφοῦνται ὑπὸ τοῦ συνειδότος, καθὰ διατείνεται ὁ ὑποψήφιος ὑποβάλλων εἰς τὸν Πλάτωνα ἀπίθανα καὶ ἄλλοκοτα νεωτέρων τινῶν δοξάσματα. Αἱ ίδεαι κατὰ τὸν θεῖον φιλόσοφον δὲν εἶναι ψιλὰ νοήματα καὶ ἀπλῶς ἔννοιαι οὔτε ἡμῶν οὔτε τοῦ θεοῦ ἄλλὰ τούναντίον ὑπάρχουσιν αἰώνιοι ὑποστάσεις καὶ ἀΐδιοι οὐσίαι.

Ωσαύτως οὐχὶ ὁρθῶς λέγεται ὅτι αἱ ίδεαι «**εἰσέρχονται** εἰς τὴν φύσιν, τέ συζευγγύονται αὐτῇ κατὰ τρόπον λογικὸν καὶ ἀξιολογικόν». Διότι τοιοῦτό τι ἀντίκειται πρὸς ὅητὴν τοῦ Πλάτωνος ἀπόφανσιν, καθ’ ἣν αἱ ίδεαι εἶναι καθαρὰ (**ἀχρώματος καὶ ἀσχημάτιστος καὶ ἀναφής**) καὶ ὑπὲρ πᾶν γενητὸν καὶ αἰσθητὸν κειμένη οὐσίᾳ, οὔτε ἐν χώρῳ οὔτε ἐν χρόνῳ ἄλλὰ καθ’ ἔαυτὴν ὑπάρχουσα ἐν ὑπερουρανίῳ τόπῳ, ἐνθα αὐτὴν καθορᾷ ὁ θεὸς καὶ αἱ καθαραὶ ψυχαί.¹. Η δὲ πρὸς τὰ αἰσθητὰ σχέσις τῶν ίδεῶν εἶναι ζήτημα δυσχερεῖς καὶ ἔξετάζεται ἐν ίδιῳ κεφαλαίῳ Ἑλληνικοῦ τινος βιβλίου.² Εν τούτῳ δύναται ὁ βουλόμενος νὰ ίδῃ ποῦ ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ στηρίζει τὴν εἰκασίαν περὶ τοῦ τρόπου τῆς μεθέξεως καὶ κοινωνίας τῶν ίδεῶν. Οθεν καθίσταται περιττὴ ἡ ἐρώτησις «Διατὶ δὲν προσάγουν μαρτυρίας οἵ συντάξαντες τὴν ἔκθεσιν διὰ νὰ στερεώσουν τὸν ισχυρισμὸν αὐτόν». (σ. 42).

1. Τίμ. 52B. 37E. Φαῖδρ. 247C ἔξ.

1. K. I. Λογοθέτου, ‘Η περὶ ίδεῶν θεωρία τοῦ Πλάτωνος, σελ. 73 ἔξ.

2) Παρανόησιν τῆς πλατωνικῆς Ἰδεολογίας ἐμφαίνει ἡ ἀπόφανσις ὅτι αἱ ἴδεαι ἀπαντῶσιν ως ἐνάδες ἐν τῇ κρίσει καὶ κατ' ἀκολουθίαν καθίστανται λογικαὶ ἔννοιαι. Ὁ Πλάτων ἐν τῷ Σοφιστῇ (253 D ἔξ) παρατηρεῖ ὅτι ἔργον τῆς διαλεκτικῆς εἶναι νὰ διακρίνῃ τὰ ὄντα κατὰ γένη οὕτως, ὥστε νὰ πορίσῃ μὲν τὴν γενικὴν καὶ τὴν καθ' ἔκαστα περιεκτικὴν ἔννοιαν νὰ καθορίσῃ δὲ τὴν προσαλλήλον σχέσιν τῶν ἔννοιῶν. Προϊὼν δὲ ὁ φιλόσοφος παρέχει τὰς θεμελιώδεις καὶ γενικὰς ἔννοιας (**γένη, εἰδη**) τὰς ὑπὸ τῶν μετέπειτα λεγομένας κατηγορίας. Ἡ ἐν αὐταῖς ὑπάρχουσα σχέσις (**κοινωνία τῶν γενῶν**) ἀποτελεῖ σπουδαῖον ζῆτημα, περὶ ὃ συντόνως καὶ πολλαχοῦ ἀσχολεῖται.¹.

Τὰς ἔννοιας λοιπόν, αἵτινες εἶναι προϊόντα τῆς ἀφαιρετικῆς δυνάμεως τοῦ νοῦ (καθ' ὃν τρόπον ὑφηγεῖται ἡ διαλεκτικὴ) καὶ ἐκπροσωποῦσι τὴν οὐσίαν τῶν ὄντων, ἐκλαμβάνει ὁ ὑποψήφιος ὃς αὐτὰς ταύτας τὰς ἴδεις, ως αὐτὴν τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων. Οὐχὶ δὲ προσφυῶς ἐφαρμόζων τὴν παλαιὰν ἔκείνην ἀρχήν, καθ' ἣν «ταῦτον ἔστι νοεῖν τε καὶ εἶναι» ὑπολαμβάνει ὅτι παρὰ Πλάτωνι ἡ ἔννοια καὶ τὸ ὃν εἶναι τὸ αὐτό πιστεύει ὅτι «στοιχεῖα τῆς κρίσεως εἶναι αἱ **ἴδεαι**», ὅτι «ἡ κρίσις εἶναι πάντοτε κρίσις **ἴδεῶν**»² καὶ ἐπεται σφαλερᾶ τινι ἐκδοχῆ, καθ' ἣν αἱ ἴδεαι τοῦ Πλάτωνος εἶναι παρεμφερεῖς πρὸς τὰς ἴδεις τοῦ Ἐγέλου. Φαντάζεται δηλ. ὅτι τὰς ἴδεις νοοῦσιν ὁ Πλάτων καὶ ὁ «Ἐγελος καθ' ὅμοιον τρόπον! Πρὸ τοιαύτης τῶν πραγμάτων συγχύσεως ὅμολογοῦμεν ὅτι ἐκπληττόμεθα καὶ νομίζομεν ὅτι ἡτοῖσως περιττὸν νὰ προγωρήσωμεν.

3) Ὁσαύτως ἡλέγχθη ως ἀποκλίνων ἀπὸ τῆς ἀκριβοῦς ἐρμηνείας τοῦ Πλάτωνος ἔνεκα τῆς ἐκδοχῆς, καθ' ἣν διαφωνῶν, ὡς:

1. Σοφιστ. ἐνθ. ἀνωτ. Φαίδ. 103C ἔξ. 104. Πολ. 5, 476 A.

2. Ἐπικαλεῖται χωρίον τοῦ Σοφιστοῦ (229 E) χωρὶς νὰ νοῇ αὐτὸ δόθως. Διότι, ὅταν λέγῃ ὁ Πλάτων «διὰ τὴν ἀλλήλων τῶν εἰδῶν συμπλοκὴν ὁ λόγος γέγονεν ἡμῖν», τί ἄλλο ἔννοεῖ παρὰ τοῦτο, ὅτι ἡ κρίσις (ὁ λόγος) προέρχεται ἐκ τῆς προσαλλήλου σχέσεως τῶν ἔννοιῶν; Νοεῖται ἀφ' ἕαυτοῦ ὅτι πρὸς τὴν σχέσιν τῶν ἔννοιῶν ἀντιστοιχεῖ ἡ σχέσις τῶν ἴδεῶν.

λέγει, πρὸς τὸν Stenzel καὶ παραβλέπων τὴν ἀριστοτελικὴν ἔξηγησιν ἀρνεῖται ὅτι αἱ ἴδεαι εἶναι ἀπόλυτοι οὐσίαι. Ἐπαντῶν διαμαρτύρεται ὅτι οἱ συντάκται τῆς Ἐκθέσεως δὲν ἀπέδοσαν ἀκριβῶς τὸ γερμανικὸν κείμενον, διότε «τὰς ἀπολύτους **ὑπάρξεις** (existenzen) ἐξέλαβον ὃς ἀπολύτους **οὐσίας**». «Τοῦτο δὲ — λέγει — ἔχει σημασίαν, διότι ὅταν εἰς τὴν φιλοσοφικὴν γλῶσσαν ὅμιλοῦμεν περὶ ἀπολύτων **ὑπάρξεων** ἐννοοῦμεν «δυνάμεις ἐνεργοῦσας συνειδητῶς» . . . , ἐνῷ αἱ ἴδεαι ὃς «οὖσίαι» εἶναι μὲν στοιχεῖα τῆς συνειδήσεως τῆς ψυχῆς, δὲν ἔχουν ὅμοια ἀφ' ἑαυτῶν συνείδησιν». Λοιπὸν κατὰ τὸν δρισμὸν τοῦτον **ὑπάρξεις** μὲν εἶναι δυνάμεις ἐνεργοῦσαι συνειδητῶς, ὅντα ἔχοντα συνείδησιν καὶ ζωήν, **οὐσία** δὲ εἶναι στοιχεῖα τῆς συνειδήσεως, τῆς ψυχῆς, μὴ ἔχοντα ἀφ' ἑαυτῶν συνείδησιν. Ἡ τοιαύτη, λέγει, διάκρισις εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν φιλοσοφικὴν γλῶσσαν». Ἐλλὰ ὅταν ὁ Πλάτων λέγῃ τὰς ἴδεας **οὐσίαν**¹, **ἀτόμιον οὐσίαν**² **τὴν δύντως οὐσίαν**³, ἐννοεῖ ἀρνα στοιχεῖα τῆς συνειδήσεως μὴ ἔχοντα μεταφυσικὴν ὕπαρξιν; Καὶ ὅταν ὁ Ηλωτῖνος δοῦλος τὴν ψυχὴν **οὐσίαν**¹, νοεῖ αὐτὴν ὡς στοιχεῖον τῆς συνειδήσεως, τῆς ψυχῆς (!), μὴ ἔχουσαν συνείδησιν; Καὶ ὅταν ἔστερον πάντες ἐν χορῷ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς ἀποφαίνωσι τὴν ψυχὴν **οὐσίαν** (Substantiam), ἐκδέχονται ἀρνα αὐτὴν ὡσαύτως ὡς στοιχεῖον μὲν τῆς συνειδήσεως μὴ ἔχουσαν δὲ ἀφ' ἑαυτῆς συνείδησιν» ; !

Θέλων ἐν συνεχείᾳ νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὴν παρατήρησιν τῶν κριτῶν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ παρίδῃ τὴν ἀριστοτελικὴν ἔξιγησιν καὶ νὰ ἀρνηθῇ ὅτι αἱ ἴδεαι εἶναι ἀπόλυτοι οὐσίαι λέγει ἄγαν παράδοξα καὶ ἀνακριβῆ πράγματα. «Δὲν ὑπάρχει — παρατηρεῖ — πλέον σήμερον καμμία ἀμφιβολία ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης παρενόησε τὸν Πλάτωνα εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἴδεῶν», «ἀποτελεῖ ἐπαινούντας καὶ

1. Φαίδ. 78 D. Πάρμ. 134 A.

2. Τιμ. 37 E.

3. Σοφ. 248 A.

4. Ἐν. 4,1,1. 4,2,1.

όχι μομφήν ή διαπίστωσις τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης παρένόησε τὸν Πλάτωνα! Τὸ κατὰ πόσον ὁ Ἀριστοτέλης παρέστησεν ἀκριβῶς τὰς πλατωνικὰς ἴδεας εἶναι πολυθρόνητον ζήτημα, εἰς ὃ δὲν δυνάμεθα βεβαίως ἐνταῦθα νὰ εἰσέλθωμεν. Τοσοῦτο δὲ μόνον παρατηροῦμεν ὅτι ἐκ τῶν προτέρων φαίνεται ἀπίθανος καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀποποζῆ ἀπόφανσις ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης παρένόησε τὸν Πλάτωνα. Είναι δύντως ἀπίθανον ὅτι ὁ ἄγχινούστατος καὶ δαμόνιος Σταγιούτης δὲν ἦδυνήθη καίπερ μαθητεύσας καὶ ἀναστροφεῖς μετὰ τοῦ Πλάτωνος ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν¹ δὲν ἦδυνήθη νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰ διανοήματα αὐτοῦ. Είναι ἀδύνατον ὁ ὁξένους καὶ βαθυγνώμων μαθητὴς νὰ μὴ ἐνόησεν ἀκριβῶς καὶ νὰ μὴ παρέστησε πιστῶς τὰς θεωρίας τοῦ ἑαυτοῦ διδασκάλου. Καὶ ἀν δὲ ὑποτεθῇ ὅτι ἐν τῇ διαγνώσει τῶν λεπτομερειῶν τοῦ πολυμεροῦς ἔκείνου συστήματος ἐπλανήθη, δῆμος εἶναι ἀσύγγνωστον νά φαντασθῇ τις ὅτι τούλαχιστον τὸν πυρῆνα τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας δὲν ἐνόησε καὶ δὲν παρέστησεν ὁρθῶς, ὅτι δηλαδὴ δὲν παρέσχε τοιαύτην τὴν γενικὴν τῶν θεωριῶν τοῦ διδασκάλου εἰκόνα, οἴα ἀληθῶς ἦτο. Οὐδεὶς ἀρνεῖται τὴν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ διαφορὰν Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος νὰ διμιλῇ ὁ ὑποψήφιος περὶ «ἐπιπεδώσεως» γινομένης δῆθεν ὑπὸ «κοινῆς καὶ τετριμμένης διανοίας». Ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς πάλιν τὰ ἀρχαῖα φιλοσοφήματα κατανοῶν δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι παρὰ τὰς ἐπὶ μέρους διαφορὰς μεγάλη καὶ βαθεῖα πρόκειται ἡ συμφωνία τῶν δύο τούτων κορυφῶν τῆς Ἑλληνικῆς μᾶλλον δὲ εἰπεῖν τῆς ἀνθρωπίνης καθόλου διανοήσεως.² Οντως δὲ μόνον «κοινὴ καὶ τετριμμένη διάνοια» ἐνδέχεται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης, δῆμον καὶ ἀν προσκλίνῃ εἰς τὴν ἐμπειρίαν, παραμένει πάντοτε κατὰ βάθος ἴδεολόγος, ὅπως ἴδεολόγοι εἶναι πάντες οἱ μεγάλοι φιλόσοφοι.

---

1. Ὁ Ἀριστοτέλης κατὰ τὴν παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ (5,9 καὶ 10) μαρτυρίαν τοῦ Ἀπολλοδώρου ἥλθεν ἐν ἡλικίᾳ ἑπτὰ καὶ δέκα ἐτῶν εἰς Ἀθήνας καὶ διέτριψε παρὰ τῷ Πλάτωνι εἴκοσιν ἔτη μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ διδασκάλου.

Οὐχ ἡτον ἀτοπες και ἀσεβής ἀμα είναι ή ἀπόφανσις περὶ «ἀπολυτρώσεως τοῦ πνεύματος ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ χριστιανικοῦ δογματισμοῦ». (σ. 46). *Imrium, impium, tuum verbum, Theodoracopule.* Ὁ κ. ὑποψήφιος δ ἄλλοτε ἐπὶ χρησταῖς ἐλπίσι θεολογῶν και ὕστερον κατ' ἀπροσδόκητον τρόπον τὰ ράσα ἀποβαλὼν φαίνεται ~~ὅτι~~ ἄγαν ταπεινὴν ἔχει γνώμην περὶ τοῦ «χριστιανικοῦ δογματισμοῦ». Ἀλλὰ τὰ χριστιανικὰ δόγματα, ἀγαπητὴ φίλε, δὲν διεκώλυσαν τὴν διανοουμένην ἀνθρωπότητα· θὰ ἡτο εὔκταιον νὰ μὴ σὲ ἐλάνθανεν ὅτι η «διαμάχη μεταξὺ πλατωνισμοῦ και ἀριστοτελισμοῦ», περὶ οὓς ὅμιλεῖς, τότε ἀκριβῶς ἔχονται φάσι, ὅτε ἔκεινα τὰ δόγματα σφόδρα ἔτιμῶντο. Οὐδὲ ἐκώλυσεν η τιμὴ τῶν δογμάτων τὴν γένεσιν διανοημάτων ἀδρῶν και τὴν ἐμφάνισιν συστημάτων θαιμαστῶν, ἄτινα είναι ἀξιολογώτερα πολλῶν ἐκ τῶν ἐν τοῖς καθ' οὓς χρόνοις κυκλουμένων. Ἄν δὲ τῶν δογμάτων τιμωμένων δὲν προήρχοντο εἰς φῶς πάντοτε μεγάλα φιλοσοφήματα και ἀν η πνευματική γονιμότης ητο ἐν τισι περιόδοις πενιχρά, αὕτια είναι ἄλλα και ταῦτα ἴστορικά, οὐχὶ τὰ δόγματα τὰ χριστιανικά. Τοῦναντίον αἱ χριστιανικαὶ διδασκαλίαι ἐν ἐναρμονίῳ συνδυασμῷ πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ φιλοσοφήματα προωδοποίησαν τὴν νεωτέραν ἐπιστήμην και προπαρεσκεύασαν τὸν σύγχρονον πολιτισμόν. Ἅς μὴ ἀσεβῶμεν λοιπὸν και οὓς μὴ λέγωμεν περὶ «δεσμῶν τοῦ χριστιανικοῦ δογματισμοῦ».

4) Ἡ ἐπιτροπεία παρετήρησεν ὅτι δὲν είναι ἀκριβής η τοῦ συγγραφέως γνώμη, καθ' οὓς ὁ λόγος δημιουργεῖ τὴν σχέσιν πολλότητος και ἐνότητος, διότι η σχέσις αὗτη δὲν είναι ὑποκειμενικὴ ἀλλὰ τοῦναντίον ἀντικειμενική, τουτέστι δὲν δημιουργεῖται ὑπὸ τοῦ λόγου ἀλλ' ἀπλῶς ἀναγνωρίζεται ὑπὸ αὐτοῦ. Ὁτι οὗτος ἔχει, φαίνεται ἐνυργῶς και ἀλλοθεν και μάλιστα ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ χωρίου, εἰς δ ὁ ὑποψήφιος παραπέμπει χωρὶς ὅμως νὰ φροντίσῃ νὰ κατανοήσῃ αὐτό. Ἰδοὺ τὶ λέγει δ Πλάτων ἐν Φιλήβῳ (16 C) «Καὶ οἱ μὲν παλαιοί... ταύτην φήμην παρέδοσαν ὡς ἐξ ἐνὸς μὲν και ἐκ πολλῶν δύντων τῶν ἀεὶ λεγομένων είναι, πέρας δὲ και ἀπειρίαν ἐν αὐτοῖς ἔνυμφυτον ἔχόντων. Δεῖν οὖν οὓς τούτων οὗτοι διακεκοσμημένων ἀεὶ μίαν ἰδέαν περὶ παντὸς ἐκάστοτε θεμένους ζητεῖν ενρήσειν γὰρ ἐνοῦσαν· ἐὰν οὖν μεταλά-

βωμεν, μετὰ μίαν δέοντα, εἴς πως εἰσί, σκοπεῖν, εἰ δὲ μή, τρεῖς ἢ τινα ἄλλον ἀριθμόν, καὶ τῶν ἐν ἔχείνων ἔκαστον πάλιν ὕστερος, μέχριπερ ἂν τὸ κατ' ἀρχὰς ἐν μὴ ὅτι ἐν καὶ πολλὰ καὶ ἀπειρά ἐστι μόνον ἵδη τις ἄλλὰ καὶ ὅπόσα...». Λέγει δηλαδὴ ὁ φιλόσοφος ὅτι **ἔκαστον τῶν ἀεὶ λεγομένων** (τεῦ ἔκαστον ὅν, οἶον ἵππος τις, βοῦς τις, κύων τις) συνίσταται ἐξ **ἐνδεικόντων**. Διὸ πρέπει ἔκαστον νὰ ἀνάγωμεν εἰς τὴν γενικὴν αὐτοῦ ἐννοιαν (**ἰδεαν**) ἀκάγκη δὲ νὰ εὑρισκούμενην ποῖα καὶ πόσα εἴδη ἔχει ἡ γενικὴ ἐννοια εὑρόντες δὲ ταῦτα νὰ ζητήσωμεν πάλιν τὰ εἴδη εἰς ἀνποδιαιρεῖται ἔκαστον τῶν εἰδῶν ἐκείνων μέχρι εὖ φθάσωμεν εἰς τὰ κατώτατα εἴδη, ὃν κατωτέρῳ ὑπάρχει τὸ ἀπειρον πλῆθος τῶν καθ' ἔκαστον καὶ ἀτομικῶν.¹ Ἐνταῦθα δεικνύει ὁ Πλάτων ζωηρῶς τὴν ὅδον, ἥτις ἥγαγεν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἰδεῶν. Ἡ φύσις τῶν πραγμάτων (ἥ **διακόσμησις**, ὡς λέγει **τῶν ὄντων**) παρέχει τὰς ὅμοιότητας καὶ ἀναγκάζει νὰ ἀνάγωμεν τὰ πολλὰ εἰς ἐν, νὰ ἀνευρίσκωμεν τὴν σχέσιν τοῦ ἐνδεικόντων καὶ τῶν πολλῶν. Ο δὲ νοῦς διὰ μεθωδικῆς ἐνεργείας ἀνευρίσκων τὰς ὅμοιότητας καὶ συνάπτων εἰς ἐνότητα καὶ πολλότητα δὲν δημιουργεῖ, δὲν παράγει νῦν τὸ πρῶτον τὴν τοιαύτην σχέσιν ἀλλ᾽ ἀπλῶς ἀναγνωρίζει αὐτήν.² Εν ἀλλαις λέξεσιν ὁ νοῦς **ἀναπαράγει** τρόπον τινὰ καὶ **ἀναδημιουργεῖ** ἐν ἔαυτῷ τὴν ἐν τοῖς οὖσιν ὑπάρχουσαν καθ' ἔαυτήν κατάστασιν καὶ προσάλληλον σχέσιν. Καὶ ἀκριβῶς ἐν τούτῳ ἔγκειται ἡ ἀλήθεια, ἐν τῷ νὰ ἀνευρίσκῃ δηλ. ὁ νοῦς τὴν σχέσιν τῶν ἐννοιῶν τὴν πρὸς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἀντιστοιχοῦσαν. Παραπλησίαν ἐννοιαν ἔχει καὶ τὸ ἄλλο τοῦ Φιλίβου χωρίον (15D) τὸ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως προσαγόμενον ἄλλὰ μὴ δρθῶς καὶ αὐτὸν νοούμενον. «Φαμέν που ταῦτὸν ἐν καὶ πολλὰ ὑπὸ λόγων

1. Ἔπιθι καὶ *Mωραῖτον* Πλάτων. 3,322.

2. Ἄν μή ὑπῆρχον ἐν τοῖς οὖσι παρὰ τὴν διαφορὰν αὐτῶν καὶ κοινὰ γνωρίσματα, δὲν θὰ ἥτο «τοῖς ἀνθρώποις τὸ αὐτὸν πάθος», δὲν θὰ ἔγεννωντο παραπλήσιαι ἐννοιαὶ καθιστῶσαι δυνατήν τὴν συνεννόησιν. Ἡ ἐννοια προϋποθέτει ὅμοιότητα τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως καὶ ταυτότητα γνωρισμάτων τῶν ὄντων. Γοργ. 481 D ἐξ.

γιγνόμενα περιτρέχειν πάντη καθ' ἔκαστον τῶν λεγομένων ἀεὶ καὶ πάλαι καὶ νῦν, καὶ τοῦτο οὔτε μὴ παύσηται ποτε οὔτε ἥρξατο νῦν ἀλλ' ἔστι τὸ τοιοῦτον, ως ἐμοὶ φαίνεται, τῶν λόγων αὐτῶν ἀθανατόν τι καὶ ἀγήρων πάθος ἐν ἡμῖν». Ὁ νοῦς τοῦ ἀποστάσματος τούτου εἶναι τοιοῦτος τις. Ἐκαστον τῶν λεγομένων (=τῶν ἔχοντων ἐν δόνομα. π.χ. ἵππος τις, δένδρον τι) εἶναι φύσει τοιοῦτον, ὅτε νὰ παρίσταται ὑπὸ τῶν λόγων (νὰ λέγηται) ως ἐκάμα καὶ πολλά. ¹ Τοῦτο δὲ συμβαίνει, λέγει, ἀεὶ καὶ πάλαι καὶ νῦν κεῖται ἐν αὐτῇ τῇ φύσει τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων, καὶ τῶν ἐννοιῶν ἃρα καὶ τῶν λόγων, οὓς λαμβάνει ὁ ἀνθρώπος καταμανθάνων τὴν φύσιν ἐκείνων. ² Τὸ «ὑπὸ λόγων γίγνεσθαι» δὲν σημαίνει, ως ὑπολαμβάνει ὁ ὑποψήφιος, δημιουργεῖσθαι, παράγεσθαι, ἐπινοεῖσθαι· διότι τοιαύτη ἐννοια ἀντίκειται πρὸς πολλάς καὶ δητὰς τοῦ φιλοσόφου ἐκφράσεις, καθ' ἃς τὰ ὄντα συνίστανται ἐξ ἐνὸς καὶ πολλῶν. ³ Λοιπὸν ὁ νοῦς σχηματίζει ἐννοίας καὶ διαιρεῖ αὐτὰς καὶ κατατάσσει καὶ ἐνὶ λόγῳ ἐπεξεργάζεται οὐχὶ ἴδιοτρόπως δρῶν καὶ αὐθαιρέτως ἐνεργῶν ἀλλ' ἀναλύων προσεκτικῶς τὰ πραγματικὰ ὄντα καὶ διερευνῶν λογικῶς τὰ φαινόμενα. ⁴ Ὁταν ἡ ψυχὴ, ὁ νοῦς, σχηματίσῃ

1. Σύγχυσιν διαφόρων μηνύει ἡ παραβολὴ τῆς σχέσεως τοῦ ἐνὸς καὶ τῶν πολλῶν πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς τέχνης ἀρμονίαν καὶ τάξιν. Ἐκεῖ μὲν ἔχομεν ἀναφορὰν φυσικὴν ἐνταῦθα δὲ τεχνικὴν. Ἐκαστον πρᾶγμα εἶναι καθ' ἑαυτὸν ἐν καὶ πολλά· ἡ ἐνότης καὶ πολλότης εἶναι φυσική. Τούνατίον δὲ ἡ ὑπὸ σκοπίμου ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου παραγομένη ἀρμονία καὶ τάξις εἶναι τεχνική. Οὕτως ὁ μουσικὸς ποιεῖ συμφωνίαν τοῦ ὀξέος καὶ βαρέος, «ἐντίθησιν δμολογίαν» (Συμπ. 187 C). Ὁ ἀγαθὸς καὶ ἐμπειρός νομοθέτης ἐμποιεῖ τάξιν τῇ πολιτείᾳ. Οὐχὶ δ' ὀρθῶς παραπέμπει ὁ ὑποψήφιος «ἰς τὸ παρὰ Γοργίᾳ (504 D) χωρίον «ταῖς δὲ τῆς ψυχῆς τάξεσι καὶ κοσμήσεσι νόμιμον καὶ νόμος»· διότι ἐνταῦθα ὁ Πλάτων νοεῖ οὐχὶ τὰ θετὰ τῶν ἀνθρώπων νόμιμα ἀλλὰ τοὺς θείους ἡθικοὺς νόμους, καθ' οὓς ὁ Θεός διέπλασε τὴν ἀνθρωπίνην ψυχήν.

2. Ἐπιθι καὶ Μωραῖτον Πλάτων 3,320.

3. Φίληβ. 16 C. Παρμ, 129 D. 157 C ἐξ 158 B ἐξ.

4. Ἐπιθι H. Räder, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 338· C. Ritter. Platos Politicus, σελ. 30 ἐξ. Hirzel, Zu Platos Politikos.

ἔννοιας πρὸς τὰ ἀληθινὰ ὅντα ἀντιστοιχούσας, τότε **ἔγγίγνονται** ἐν τῇ ψυχῇ τὰ ἀληθῆ γένη (τὰ ἀληθεῖς γενικαὶ ἔννοιαι).^{1.} Τὸ πρᾶγμα διατυποῦται σαφέστερον ἐν τῷ Συμποσίῳ.^{2.} Ὅταν, λέγει, ἡ ψυχὴ **ἐφάπτηται τοῦ ἀληθοῦς** (τὰ τῶν ἰδεῶν), τότε **τίκτει** οὐχὶ εἴδωλα ἀρετῆς ἀλλὰ τὴν **ἀληθῆ ἀρετήν**. Παραπλήσια βλέπει τις ἐν τῇ Πολιτείᾳ (6,490 B) ἐνθα λέγεται ὅτι ἡ ψυχὴ **ἀφαμένη τοῦ δέστιν ἑκάστου τῆς φύσεως** (τὰ τῆς ἀληθοῦς οὐσίας ἑκάστου), **πλησιάσασα καὶ μιγεῖσα τῷ ὅντι ὅντως γεννᾷ** **ἀληθειαν**.^{3.} Υπάρχει ἄρα ἔξω τῆς ψυχῆς τὸ ἀληθές, ὃπερ αὗτη **κατανοοῦσα γεννᾷ** ἐν ἑαυτῇ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν. Ὅτι γεννᾷ ἡ ψυχὴ, δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ ἀληθὲς ὅν, αὐτὴ ἡ ἀλήθεια ἀλλ᾽ ἡ ἀληθὴς ἔννοια τοῦ ὄντος.^{4.} Τὸ ἀληθὲς ὅν ὑπάρχει καθ' ἑαυτὸ καὶ ἔξω τῆς ψυχῆς. Οἱ ἀρνούμενοι τῷ Πλάτωνι τὴν παραδοχὴν ἀντικειμενικῆς ἀληθείας παρανοεῖ καὶ διαστρέφει τὸν πυρῆνα καὶ τὴν οὐσίαν τῆς ὑπερφυοῦς αὐτοῦ φιλοσοφίας. Διότι ἔξαγγέλλων ὁ

---

1. Σοφ. 263 D.

2. 212 A «Ἡ οὐκ ἐνθυμεῖ ὅτι ἐνταῦθ’ αὐτῷ μοναχοῦ γενήσεται, ὁρῶντι φόροντὸν τὸ κολόν, τίκτειν οὐκ εἴδωλα ἀρετῆς, ἀτ’ οὐκ εἰδώλου ἐφαπτομένῳ, ἀλλ’ ἀληθῆ ἀτε τοῦ ἀληθοῦς ἐφαπτομένῳ, τεκόντι δ’ ἀρετὴν ἀληθῆ καὶ θεψαμένῳ ὑπάρχει θεοφιλεῖ γενέσθαι».

3. Παράβαλε καὶ τὸν ὄρισμὸν τῆς φιλοσοφίας (Πολ 7,521 C) «ψυχὴς περιαγωγὴ ἐκ νυκτερινῆς τινος ἡμέρας εἰς ἀληθινὴν τοῦ ὄντος οὖσαν ἐπάνοδον, ἢν δὴ φιλοσοφίαν ἀληθῆ φήσομεν· εἶναι.»

4. Τοιαύτην προφανῶς σημασίαν ἔχουσι τὰ χωρία ἀτινα ὁ ὑποψήφιος μνημονεύει ἀλλὰ δὲν νοεῖ ὄρθως. «Ἄγαιρα δ’ εἶναι καὶ ἀσχετα ὅσα λέγει περὶ πράξεως. Οἱ Πλάτων λέγει (ἐν Συμποσίῳ 181A) ὅτι ἡ πρᾶξις καθ’ ἑαυτήν δὲν εἶναι οὔτε καλὴ οὔτε κακὴ ἀλλὰ γίνεται τοιαύτη κατὰ τὴν ἔκβασιν· διμοίως ἔχει καὶ ὁ ἔρως, διότι «οὐ πᾶς ἐστι καλὸς ἀλλ’ ὁ καλῶς προτρέπων ἐρῶν». Ταῦτα βεβαίως εἶναι σχετικὰ ἀλλ’ ἡ ἀλήθεια ὑπάρχει ἀπόλυτος. Πόσον ὀλίγον καὶ ὁ Ἀριστοτέλης θεωρεῖ τὴν ἀλήθειαν ὡς ὑποκειμενικήν, μαρτυρούσιν οἱ ἐκφράσεις αὐτοῦ «πρὸς δὲ τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν ἀληθειαν» (Φυσ. ἀκρ. 8,263a 18), «ζητεῖν τὴν ἀληθειαν καὶ τὴν φύσιν τὴν τῶν ὅντων» (Ἀντ. 8,191a 25), «ἐκαστον ὡς ἔχει τοῦ εἶναι οὗτο καὶ τῆς ἀληθείας» (Μετὰ τὰ φυσ. 1.993β), «τὸ τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῇ φύσει ὅν δίκαιον» (Ἠθικ. μεγ. 1,1196β 2) κ.τ.τ.

θεῖος φιλόσοφος τὰς ἴδεας θεωρεῖ αὐτὰς ως τὰ μόνα ἀληθῆ
ὄντα, ως τὴν σύσταν, τὴν δυντως σύσταν, τὸ δὲ εἰς ὅν, τὸ δυντως
ὅν, τὸ δὲ κατὰ ταῦτα ὠσαύτως ὅν κ. τ. τ.¹ Ἀλήθειαι ἄρα
ἄδιοι καὶ αἰώνιαι εἶναι κατ' αὐτὸν αἱ ἴδεαι τούτων ἀπομένη
ἡ ψυχὴ μανθάνει τὴν ἀληθείαν, τ. ἔ. σχηματίζει ἀκριβεῖς ἐννοίας
καὶ τρόπον τινὰ γεννᾷ πάλιν ἐν ἑαυτῇ τὴν ἀληθείαν. "Ανευ τῶν
ἀιδίων ἐκείνων ἀληθειῶν οὐδὲν θὰ ὑπῆρχεν ἀληθές. Αἱ ἴδεαι καὶ
δὴ καὶ ἡ ἴδεα τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι τὸ παρέχον—ως λέγει ἐν Πο-
λιτείᾳ² τοῖς μὲν γινωσκομένοις τὴν ἀληθείαν τῷ δὲ γι-
νώσκοντι τὴν δύναμιν τοῦ γινώσκειν· τουτέστι πρέπει νὰ
νοηθῇ ως «αἰτία ἐπιστήμης καὶ ἀληθείας». Ἐνὶ λόγῳ αἱ
ἴδεαι εἶναι ἡ ἀληθεία, ἡ πηγὴ πάσης ἀληθείας. Σαφέστερον καὶ
ἐντονώτερον δὲν ἥτο δυνατὸν νὰ ἐκφρασθῇ ὁ φιλόσοφος. Καὶ
ὅμως παρὰ ταῦτα πάντα ἔρχεται ὁ κ. ὑποψήφιος καὶ λέγει καὶ
ἐπιμένει ὅτι «ἡ ἀληθεία εἶναι γέννημα τῆς ψυχῆς» καὶ ὅτι «πέ-
ραν τῆς διανοίας καὶ τοῦ νοῦ δὲν ὑπάρχει οὔτε ἀληθεία οὔτε ψεῦ-
δος ὁ δὲ ἵσχυριζόμενος τὸ ἐναντίον θὰ ἔλεγεν ἀνοησίαν». Ἄλλ³
ἐπειδή, ως εἶναι ὀφθαλμοφανές, τὸ ἐναντίον ἵσχυρίζεται καὶ μά-
λιστα ἐντόνως ὁ Πλάτων, ἐπεται ὅτι οὗτος λέγει...! ³ Ἄλλ³ ἀ-
νοησίαν δὸς δ' εἰπεῖν πολλὰς ἀνοησίας λέγοντιν ἄλλοι τινές, πα-
ρανοοῦντες καὶ διαστρέφοντες τὰς θεωρίας τοῦ ἀθανάτου φιλο-
σόφου.⁴

1. K. I. Λογοθέτου, 'Η περὶ ἴδεῶν θεωρία τοῦ Πλάτωνος σελ. 33
εξ. 64 εξ.

2. 6,508E.

3. Ἐάν δὲ οὐδέποτε τοῦ Πλάτωνος ἐδίδασκεν ὅσα ὑποβάλλει αὐτῷ ὁ κ. ὑποψήφιος, θὰ
ἥτο ισως ἄξιος τοῦ ἐπιθέτου, ὅπερ οἰκεῖον ὃν ἐπιδαψιλεύει ὁ μεταγειριζόμε-
νος αὐτὸς ἀδίκως εἰς ἄλλους. Τότε θὰ ἥτο σοφιστής τις καὶ οὐχὶ ἄξιος μα-
θητής τοῦ Σωκράτους, οὗ τὸ μέγα ἔργον ἔγκειται ἀκριβῶς ἐν τούτῳ, ὅτι
ἥλεγξε τοὺς σοφιστὰς καὶ ἀπέδειξε σφαλεράν τὴν δοξασίαν, καθ' ἥν ἀλή-
θεία ἀντικειμενική δὲν ὑπάρχει. Τύχῃ δ' ὅμως ἀγαθῆς ὁ Πλάτων ἐγένετο
συνεχιστής καὶ προβιβαστής τοῦ ἔργου τοῦ σεμνοῦ διδασκάλου καὶ ἀνέ-
δειξεν ἑαυτὸν ἀνυπέρβλητον καὶ αὐτὸν τοῦτον θεῖον φιλόσοφον.

4. 'Ο Πλάτων ἀντικρὺς καὶ συφῶς παρίσταται ως ὀπαδὸς τῆς ὑποκει-
μενικῆς ἴδεολογίας, πρόδρομός τις τοῦ Fichte. «Ἡ ψυχὴ—λέγει ὁ ὑποψή-